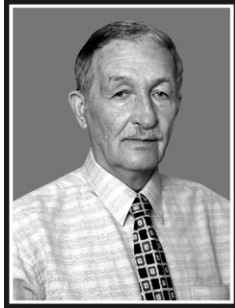

ПАМ'ЯТІ МАРЧЕНКА Євгена Яковича (1932–2009)

Українська мінералогічна наука зазнала тяжкої втрати — 12 червня 2009 р. раптово, через серцевий напад, помер відомий дослідник мінералів та їх родовищ Євген Якович Марченко.

Є.Я. Марченко народився 31 грудня 1932 р. у м. Харкові в родині науковців-хіміків. Під час війни родина мешкала у м. Бердськ під Новосибірськом, де батьки працювали в заводських лабораторіях, а у 1946 р. повернулася до Харкова. З малих років Євген виявляв схильності і здібності натураліста: добре розумівся на травах, квітах, деревах, комах, особливо добре знав птахів, але вирішив бути геологом і після закінчення середньої школи 1950 р. вступив до геологічного факультету Харківського університету. В університеті його улюбленими дисциплінами стають мінералогія і петрографія, якими він займався під керівництвом професора М.В. Логвиненка. Його перша наукова, ще студентська, робота “Зональність скарнов реки Тибэк (Хакассия)” отримала схвальну оцінку академіка Д.С. Коржинського і була опублікована в журналі “Доклады Академии наук СССР” (1955, т. 104, № 4).

Після закінчення університету (1955) Євген отримав направлення на роботу до Далекого Сходу, де працював геологом Каратунської партії Іманської експедиції Приморського геологічного управління, займався пошуками родовищ олова. Він назавжди зберіг любов до Приморського краю, його чудової природи і цікавої геології.

У 1957 р. через родинні обставини Є.Я. Марченко повертається в Україну і в 1958 р. улаштовується на роботу в нещодавно створений Інститут мінеральних ресурсів АН УРСР у м. Сімферополь (ІМР). Директор інституту професор Ю.Ю. Юрк оцінив здібності молодого геолога і спрямував його на вивчення пегматитів і гранітів Приазов'я як керамічної сировини і можливого джерела рідкіснометалевого зруденіння. З самого початку самостійної роботи Євген Якович наполегливо шукає і старанно вивчає мінерали — носії зруденіння. Одним із перших досягнень цього напрямку було встановлення нового місцезнаходження рідкісного тоді рідкісноземельного мінералу бритоліту, у той час в Україні достеменно не знайденого (Ю.Ю. Юрк, Е.Я. Марченко, Е.И. Гончарова. Бритолит из кристаллических пород Восточного Приазовья // Докл. АН СССР, 1961, т. 137, № 4). Починаючи з того часу, дослідник багато років плідно співпрацює, вивчаючи рідкісні мінерали, з дружиною — майбутнім кандидатом хімічних наук Є.І. Гончаровою (1930—1991),

чия майстерність як хіміка-аналітика і спектроскопіста сприяла дослідженню складних за хімічним складом мінералів у “домікрозондові” часи.

У 1962 р. Є.Я. Марченко одним з перших мінералогів ІМР захистив кандидатську дисертацію “Минералогия гранитных пегматитов и гидротермалитов восточной части Приазовского кристаллического массива”.

Дослідник продовжує вивчення рідкіснометалевої мінералізації Приазов'я, а згодом — і північно-західної частини Українського щита. Його дослідження поступово набувають широкого діапазону — від складання прогнозно-пошукових мінерагенічних карт різного масштабу до ретельного вивчення мінералів у зв'язку зі збагаченням руд. З часу першої знахідки бритоліту фосфор і рідкісні елементи стають у центрі фахових інтересів Є.Я. Марченка. Він — співавтор карти геолого-економічної оцінки ресурсів агрохімічної сировини СРСР масштабу 1 : 4 000 000 (1979), мінерагенічної карти СРСР на фосфатну сировину масштабу 1 : 2 500 000 (1981, 1985). Бере участь у мінералого-технологічному вивченні руд Новополтавського фосфор-рідкіснометалевого, Азовського рідкісноземельно-цирконієвого та інших родовищ, виділяє нові типи комплексних руд: флюорит-ітробастнезит-бритолітовий, церфергусоніт-апатитовий, флюорит-апатит-ортитовий. Разом з Г.Н. Коньковим та іншими колегами складає серію прогнозно-металогенічних карт різного масштабу для Приазов'я і докембрію європейської частини території СРСР (1988—1993).

Є.Я. Марченко був куратором міністерств геології СРСР і України з різних видів мінеральної сировини, з 1981 р. — в ІМР (з 2000 р. — Кримське відділення УкрДГРІ) очолював сектор.

Проте улюбленою справою його життя залишалась мінералогія. За підрахунками О.І. Тищенко, можливо не зовсім повними, Євген Якович у різні часи самотійно та із співробітниками зробив 12 перших знахідок рідкісних мінералів в Україні. За цим показником він, мабуть, випередив усіх мінералогів України. Його внесок у мінералогію України є дуже вагомим. Наведемо один приклад: у працях “Минералы Украины” (довідник, 1990) і “Минералогия Приазовья” (Є.К. Лазаренко та ін., 1981) містяться посилання відповідно на 31 і 39 публікацій Є.Я. Марченка.

В останні роки своєї мінералогічної діяльності Євген Якович зробив цікаві спостереження щодо поширення золота в Приазов'ї, де відкрив нові рудопрояви (Д.С. Гурский, Е.Я. Марченко. Рудопоявление золота Скифское (Украинский щит) // Мінерал. ресурси України, 2000, № 4).

Взагалі його наукова спадщина дуже велика — понад 200 друківаних робіт, переважно статей у головних фахових журналах України і СРСР, 5 монографій у співавторстві, винаходи, карти, понад 50 томів наукових звітів.

Науково-дослідницька праця Є.Я. Марченка була відзначена медалями СРСР, званням “Изобретатель СССР”, медаллю В.І. Лучицького, дипломом ВДНГ, іншими нагородами.

У Євгена Яковича склалися тісні фахові і дружні стосунки з численними геологами-виробничниками: від польових геологів до керівників державних організацій. Багато років він плідно співпрацював з науковцями Києва, Львова, Харкова, Москви, Санкт-Петербурга, Казані, Сиктивкара, Баку та інших наукових центрів.

Після виходу на пенсію у 2002 р. Євген Якович продовжував мінералогічні дослідження, зокрема, разом з М.М. Макаровим вивчав рідкісні за складом гальки конгломератів Криму.

Протягом 50 років (з 1959 р.) Є.Я. Марченко був активним членом Українського відділення Всесоюзного мінералогічного товариства, згодом Українського мінералогічного товариства та членом Ради товариства, членом редколегії “Мінералогічного журналу” (1979—1990), активним учасником з'їздів і конференцій товариства.

Разом з дружиною — незабутньою Євгенією Іванівною Гончаровою — Євген Якович створив чудову, гостинну родину. Такою є і родина його дочки Ірини Євгенівни Усаченко (кандидата медичних наук), в якій він жив останні роки. Ірина разом з чоловіком Валентином Павловичем — відомим лікарем-педіатром, виростили двох чудових синів, всебічним вихованням яких із завзяттям переймався Євген Якович, дочекався він і правнука.

Нам випало щастя бути друзями і товаришами по роботі прекрасної людини — Євгена Яковича Марченка, пам'ять про нього ми збережемо назавжди.

*А.А. ВАЛЬТЕР, Д.С. ГУРСЬКИЙ, Т.Й. ДОБРОВОЛЬСЬКА,
Г.К. ЄРЬОМЕНКО, В.М. КВАСНИЦЯ, О.І. ЗАРИЦЬКИЙ,
В.І. ПАВЛИШИН, О.І. ЧАШКА, Є.Ф. ШНЮКОВ, А.Л. ЮР'ЄВА*